

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА РЕОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВ

Постановка проблеми. Впродовж останніх двох років відбулося поступове відновлення позитивних тенденцій розвитку банківської системи України, активізація кредитно-інвестиційної діяльності, нарощування рівнів капіталізації та депозитної бази банків. Поруч з цим, у окремих банківських установах спостерігається погіршення платоспроможності, зниження ліквідності, зменшення абсолютної величини власного капіталу нижче розміру статутного капіталу, збільшення величини проблемних активів. Незважаючи на зменшення величини збитків банків України майже втричі, їх величина на 01.01.2011р. залишалася значною і склала 13026585 тис. грн. У зв'язку із від'ємним результатом діяльності й з метою пошуку шляхів відновлення платоспроможності тимчасові адміністрації діють у 6 банках: ПАТ „Родовід Банк”, ВАТ КБ „Надра”, ПАТ „КБ „СКБ”, ПАТ АБ „КБ Володимирський”, ТОВ „Діалогбанк”, ПАТ „Банк Столиця”. З огляду на це, особливої актуальності набуває дослідження проблем реструктуризації та реорганізації банків, їх консолідації з метою запобігання банкрутства та ліквідації.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У зарубіжній літературі проблеми реорганізації та реструктуризації банків розглянуто у працях І. Ансоффа, Є.Брікхема, Т.Коупленда, Д. Депаффіліса, І.Мазура, П.Роуза та інших. Вивченню проблем реструктуризації у банківській системі України та розробці методів управління неплатоспроможністю банків присвятили свої наукові праці О.Барановський, З.Васильченко, М.Козоріз, В. Крилова, В.Міщенко, А.Мороз, І.Вядрова, Т.Смовженко, О. Чуб та інші. Незважаючи на значну кількість публікацій, залишається недостатньо обґрунтованими теоретичні та методологічні підходи до розкриття суті категорій реорганізація та реструктуризація, форм і методів їх проведення.

Метою статті є розкриття теоретичних підходів до визначення категорій реорганізація та реструктуризація банків.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 104 Цивільного кодексу України, реорганізація – це одна з форм припинення юридичної особи, а саме припинення в результаті передавання майна, прав і обов'язків цієї юридичної особи іншим юридичним особам – правонаступникам. Іншою особою припинення юридичної особи є ліквідація. Отже, згідно з чинним законодавством виділяють дві форми припинення функціонування юридичних осіб, припинення з правонаступництвом і ліквідація.

Характерною особливістю реорганізації є те, що в результаті її проведення створюється нова юридична особа, яка бере на себе права і зобов'язання юридичної особи, яка реорганізується повністю (універсальне правонаступництво) або частково (парцелярне правонаступництво).

Закон України „Про відновлення платоспроможності платника або визнання його банкрутом” трактує реструктуризацію підприємства, як здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних засобів спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшення випуску конкурентноспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів.

В сучасних нормативно-правових актах та економічній літературі відсутній єдиний підхід до щодо визначення суті реорганізації та реструктуризації підприємницьких структур та способів її проведення.

Серед сучасних науковців, які займаються проблемами реорганізації доцільно назвати як зарубіжних так і вітчизняних учених. Сутність їх характеристик згруповано в табл. 1.

Таблиця 1.

Сутнісна характеристика підходів до визначення категорій „реструктуризація” та „реорганізація”

Автори, які досліджували реорганізацію та реструктуризацію	Визначення категорії „реорганізація” та „реструктуризація”
<p>Мазур І.І., Шапіро В.Д. Реструктуризація підприємств і компаній / Справочное пособие. – М., Высшая школа, 2000. – 587с.</p>	<p>Предприятие (организация) под воздействием изменения спроса на продукцию/услуги, методы их производства и обслуживания сталкивается с необходимостью радикального изменения своих структуры и функций в форме слияния и приобретения, разделения и выделения, преобразования (этот процесс называют реорганизацией) или, что чаще, — комплексного изменения методов функционирования для решения проблем выживания или повышения эффективности работы — т. н. реструктуризацией. [С.12].</p>
<p>Депамфилис Д. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании – М.: ЗАО «Олимп-бизнес», 2007.</p>	<p><i>Реструктуризацией компании</i> называют меры по расширению/свертыванию ее основной деятельности или радикальному изменению ее структуры активов/финансовой структуры. Под это определение подпадают самые разные мероприятия, начиная от слияний, поглощений и создания бизнес-альянсов и заканчивая разъединениями и обособлениями. В литературе обычно различают операционную и финансовую реструктуризацию [С. 5-6].</p>
<p>Бланк. І.А. Словарь-справочник финансового менеджера. – К.: «Ника-Центр», 1998. – 480с.</p>	<p>Реорганизация – одно из направлений санации предприятия-должника, осуществляемое в различных формах до или в процессе производства дела о банкротстве (в отдельных случаях реорганизация предприятия может осуществляться для реализации эффекта синергизма). [С. 304].</p>
<p>Бланк. І. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльта, 2009. – 777 с.</p>	<p>Реорганізація являє собою майнову трансформацію окремих господарюючих суб’єктів, яка супроводжується перетворенням їх організаційно-правового статусу з метою більш ефективного здійснення господарської діяльності [С.700].</p>
<p>Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація і реорганізація. Монографія – К.: кондор. 2004. – 528с.</p>	<p>Реструктуризація банківської системи – це комплекс заходів, який передбачає покращення фінансової стійкості банківської системи, ліквідності і</p>

	<p>платоспроможності з врахуванням соціально-економічних завдань, змін у національній макросистемі та на світовому фінансовому ринку шляхом створення нових банків (спеціалізованих, універсальних), реорганізації діючих (злиття, приєднання, поділу, виділення, зміни статуту банківських установ, або їх ліквідації). [С.128].</p>
<p>Міщенко в., Олексійчук М. Удосконалення регулювання і нагляду за реорганізацією банків // б.С. – 2010. - №1., с- 311.</p>	<p>Реорганізація з найменшими витратами – це така реорганізація, яка забезпечує мінімізацію витрат для страхування вкладів – уряду або НБУ. Реалізація принципу мінімізації витрат передбачає, що витрати на реорганізацію мають бути меншими, ніж витрати на ліквідацію банку та відшкодуванням вкладникам і кредиторам претензій [С. 6].</p>
<p>Смовженко Т.С., Тридід О.М., Вовк В.Я. Антикризове управління стратегічним розвитком банку. Монографія. – К. – УБС НБУ, 2008. – 473с.</p>	<p>Стратегічною метою реорганізації банків є підвищення надійності їх стійкості банківської системи України й окремого банку. Забезпечення капіталізації банківської системи та стабільної роботи платіжної системи, захист інтересів кредиторів і вкладників, поліпшення фінансового стану вкладників, поліпшення фінансового стану банків, підвищення ефективності діяльності внаслідок концентрації або розподілення капіталу банків, розширення або спеціалізації, переорієнтації діяльності банків та зростання довіри до цих банків (або новоствореного банку) [с. 299].</p>

Огляд існуючих теоретичних підходів до розкриття суті категорій „реорганізація” та „реструктуризація” свідчить про відсутність єдиного трактування даних економічних понять. Ряд науковців, таких як, З.Васильченко, Т.Смовженко, О. Тридід, трактують реструктуризацію, як метод зміни структури й організаційно-правових форм функціонування банківської системи в цілому. На думку І. Бланка, Д.Депанфилиса, І. Мазура та інших реорганізація є однією із форм реструктуризації підприємницьких структур.

Особливості процесу реорганізації банків в Україні регламентовані Законом України „Про банки і банківську діяльність”. Згідно чинного законодавства під реорганізацією банку розуміють: злиття, приєднання, виділення, поділ банку, перетворення його організаційно-правової форми, наслідком яких є передача, прийняття його майна коштів, прав та обов’язків правонаступникам [1].

У відповідності до ст.. 28 Закону України „Про банки і банківську діяльність” рішення про реорганізацію банку, крім перетворення, має містити інформацію про:

- 1). Угоду про реорганізацію у разі злиття або приєднання;
- 2). Призначення персонального складу комісії для проведення реорганізації;
- 3). Призначення персонального складу ревізійної комісії для проведення реорганізації та ревізії матеріальних цінностей, що перебувають на обліку банків;

- 4). Призначення аудиторської фірми;
- 5). Строки проведення реорганізації;
- 6). Склад правління (ради директорів) після реорганізації.

Реорганізація починається після затвердження НБУ плану реорганізації, який повинен передбачати документи про погодження статуту нового банку або погодження змін до статуту існуючого банку.

У відповідності до Положення „Про особливості реорганізації банку за рішенням його власників” затвержене Правлінням НБК від 27.06.2008р. № 189 – банк, що реорганізовується, - банк який внаслідок реорганізації повністю або частково передає своє майно, кошти, права та обов’язки банку – правонаступнику [3].

Висновки. На нашу думку, реструктуризація банків являє собою комплекс організаційних, операційних, фінансових, правових та соціальних заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності і ліквідності банків, підвищення їх конкурентоспроможності і зростання ринкової вартості. Реорганізація – це одна із форм припинення функціонування юридичної особи з універсальним або парцелярним правонаступництвом з використанням трьох форм її проведення: об’єднання банківських установ, поділ банківських установ, створення нових банківських установ на основі перетворення організаційно-правової форми та передавання активів, зобов’язань та капіталу банкам- правонаступникам.

В умовах сьогодення питання економічної суті реорганізації та реструктуризації банків, консолідації банківського сектора, їх функцій і форм, методів оцінки вартості банківського бізнесу в процесі злиття, придбання, приєднання, поділу й перетворення вимагають подальших наукових досліджень й розробки практичних рекомендацій з обґрунтування механізмів реорганізації за власною ініціативою акціонерів банку, за рішеннями НБУ та держави.

Анотація

Розглянуто теоретичні підходи до розкриття суті категорій „реструктуризації” та „реорганізації” банківських установ в умовах зміни організаційно-економічних форм їх функціонування.

Ключові слова: банк, реструктуризація, реорганізація, конкурентоспроможність, ліквідність.

Анотация

Рассмотрены теоретические подходы к раскрытию сущности категорий "реструктуризации" и "реорганизации" банковских учреждений в условиях изменения организационно-экономических форм их функционирования.

Ключевые слова: банк, реструктуризация, реорганизация, конкурентоспособность, ликвидность

Summary

Theoretical approaches to the disclosure categories of "restructuring" and "reorganization" of banking institutions in a changing organizational and economic forms of operation.

Key words: bank, restructuring, reorganization, competitiveness, liquidity.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» із змінами і доповненнями від 07.12.2000р., № 2121-III.
2. Закон України „Про відновлення платоспроможності платника або визнання його банкрутом” від 07.12.2000р., №2121-III.
3. Положення НБУ «Про особливості реорганізації банків за рішенням його власників» - Затверджено постановою Правління НБУ №683 від 18.11.2009.

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV.
5. Бланк. И.А. Словарь-справочник финансового менеджера. – К.: «Ника-Центр», 1998. – 480с.
6. Бланк. И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльта, 2009. – 777 с.
7. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація і реорганізація. Монографія – К.: кондор. 2004. – 528с.
8. Депаффилис Д. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании – М.: ЗАО «Олимп-бизнес», 2007
9. Смовженко Т.С., Тридід О.М., Вовк В.Я. Антикризове управління стратегічним розвитком банку. Монографія. – К. – УБС НБУ, 2008. – 473с.
10. Міщенко в. Олексійчук М. Удосконалення регулювання і нагляду за реорганізацією банків // б.С. – 2010. - №1., с- 311.
11. Мазур И.И., Шапиро В.Д. Реструктуризация предприятий и компаний / Справочное пособие. – М., Высшая школа, 2000. – 587с.